

El tractament informatiu de les violències masclistes. Context i evolució

LAURA RODAS

Gestora de Pluralisme de l'Àrea de Continguts del Consell de l'Audiovisual de Catalunya (CAC)

lrodas.cac@gencat.cat

MÒNICA GASOL TOST

Cap de l'Àrea de Continguts del Consell de l'Audiovisual de Catalunya (CAC)

mgasol.cac@gencat.cat

Resum

El tractament informatiu de la violència contra les dones ha estat objecte d'anàlisi del Consell de l'Audiovisual de Catalunya de forma regular des de fa més de 15 anys. En aquest període, el concepte de violència contra les dones ha experimentat una profunda transformació que s'ha acabat materialitzat en canvis legislatius molt importants: la violència deixa d'estar circumscrita estrictament a l'àmbit privat (violència domèstica) i passa a conceptualitzar-se com la conseqüència d'un sistema de desigualtats estructurals en tots els àmbits, definició que ens porta a parlar de violències masclistes. Aquest article ressegueix aquesta evolució conceptual i normativa de la violència contra les dones, i com aquesta evolució s'ha traslladat a l'àmbit del seu tractament informatiu i a l'anàlisi d'aquest.

Paraules clau

Violència masclista, tractament informatiu, recomanacions, evolució, violència de gènere, violència domèstica

Abstract

The way violence against women is portrayed has been the object of analysis by the Catalan Audiovisual Council on a regular basis for more than 15 years. During this period, the concept of violence against women has undergone a profound transformation that has led to very important legislative changes: violence is no longer strictly circumscribed to the private sphere (domestic violence) and is conceptualized as the consequence of systemic structural inequality, a definition that allows for discussion of violence. This article follows this conceptual and legislative evolution with respect to violence against women, and how this evolution has been transferred to the area of news reporting and its analysis.

Keywords

Sexist violence, reporting, recommendations, evolution, gender-based violence, domestic violence

1. Evolució conceptual

És un principi compartit per un ampli sector que inclou organismes internacionals, institucions, món acadèmic i associacionisme, entre altres, que les violències exercides contra les dones tenen el seu origen en els fonaments de la cultural patriarcal sobre els quals se sustenta i s'organitza, encara avui dia en molts aspectes, la nostra societat. El patriarcat assigna uns rols de gènere molt concrets i estereotipats que atribueixen protagonisme social als homes i releguen les dones a plans secundaris. En aquest context, la violència, en les seves diferents expressions, ha esdevingut un instrument per tal d'assegurar el manteniment d'aquesta jerarquia. Una violència que, durant segles, la societat en general, i les mateixes dones, han silenciat perquè el seu ús s'havia arribat a "normalitzar". No obstant això, en les darreres dècades i, en bona part, arran del treball del moviment feminista, aquest model social ha estat posat en dubte i s'ha despertat una consciència col·lectiva creixent de rebuig envers les violències contra les dones que les societats democràtiques no han pogut obviar.

Sense pretensió d'exhaustivitat, atès que no és l'objecte d'aquest article, un breu recorregut pels fets que han col·laborat a evolucionar la conceptualització de la violència contra les dones ens porta a la dècada dels 70 del segle XX, quan la visibilització de la discriminació de les dones i la necessitat d'apoderament va prendre força. L'any 1976 havia estat declarat per les Nacions Unides **Any Internacional de la Dona**, i l'any 1979, l'Assemblea General de les Nacions Unides va redactar la **Convenció sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació contra la dona (CEDAW)**. Aquest tractat internacional, ratificat per l'Estat espanyol l'any 1984, estableix que homes i dones tenen els mateixos drets i proposa actuacions per aconseguir la igualtat entre sexes. També a Catalunya la dècada dels 70 va ser important pel que fa a la conscienciació de la discriminació de les dones amb la celebració de les Primeres Jornades Catalanes de la Dona al Paraninf de la Universitat de Barcelona el mes de maig de 1976.

Amb tot, caldrà esperar quasi dues dècades per abordar el problema de la violència contra les dones des d'una perspectiva social. La **Declaració sobre l'eliminació de la violència contra**

la dona (Resolució 48/104, del 20 de desembre de 1993) **adoptada per l'Assemblea General de les Nacions Unides** suposa un pas endavant i defineix la violència contra la dona com “qualsevol acte de violència basat en la pertinença al sexe femení que tingui o pugui tenir com a resultat un dany o patiment físic, sexual o psicològic per a la dona (...) tant si es produeixen en la vida pública com en la vida privada”.

Posteriorment, l'any 1995, la **Declaració de Beijing sorgida de la IV Conferència Mundial de les Nacions Unides sobre les Dones** reforça el principi que la violència contra les dones constitueix una manifestació de les relacions de poder històricament desiguals entre dones i homes i la defineix com un fet de naturalesa estructural.

A remolc dels textos aprovats per les Nacions Unides, l'ordenament jurídic a Espanya ha anat incorporant progressivament canvis en matèria de lluita contra la violència vers les dones. Així, l'any 2004 s'aprova la **Llei orgànica, 1/2004, de 28 de desembre, de mesures de protecció integral contra la violència de gènere**. L'exposició de motius d'aquesta norma estableix que “la violència de gènere (...) es manifesta com el símbol més brutal de la desigualtat existent en la nostra societat”. No obstant aquest reconeixement de la violència contra les dones com un fet estructural, la Llei 1/2004 parteix d'una definició que acota encara les seves manifestacions a l'àmbit de la parella o exparella i, per tant, a l'existència de vincles afectius entre la víctima i l'agressor.

A Catalunya, la **Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a erradicar la violència masclista** fa un pas més en l'abordatge de la violència contra les dones i la conceptualitza no només com el resultat d'una sèrie d'elements de desigualtat estructural sinó que, en la línia dels documents de les nacions Unides dels anys 90, desenvolupa la idea que les formes d'exercici d'aquesta violència són múltiples (física, psicològica, sexual i econòmica) i els àmbits de manifestació, diversos (afectiu, laboral, comunitari, etc.). Aquest text legal, per tant, pivota sobre un concepte més ampli, que abasta qualsevol forma de violència exercida contra les dones pel fet de ser dones.

En aquesta mateixa direcció, l'Estat espanyol va ratificar l'any 2014 el **Conveni del Consell d'Europa per prevenir i combatre la violència contra la dona i la violència domèstica**, presentat a Istanbul el 2011. Aquest document recull totes les formes de violència que afecten o poden afectar les dones –tant en la vida pública com en la vida privada– i les tipifica com una violació dels drets humans.

Així doncs, en les darreres quatre dècades, el concepte de violència contra les dones ha experimentat una evolució d'enorme transcendència en la nostra societat que, de forma progressiva, ha passat de referir-s'hi amb la denominació *violència domèstica* –que al·ludeix estrictament a l'àmbit privat– a designar-la *violència masclista* i, en darrera instància, com a *violències masclistes*, per tal de reflectir la multiplicitat de formes i àmbits en què es manifesta.

2. Les atribucions del CAC

La Llei 5/2008 del dret de les dones a erradicar la violència masclista inclou un apartat específic dedicat als mitjans de comunicació. Dins d'aquest apartat, l'article 20 atribueix al Consell de l'Audiovisual de Catalunya (CAC) la potestat de “[...] garantir el compliment de les obligacions dels prestadors dels serveis de comunicació audiovisual relatives a assegurar un tractament de les dones de conformitat amb els principis i els valors establerts [...]” per la mateixa llei.

Així mateix, l'article 21 estableix que el CAC ha de “[...] promoure acords i convenis d'autoregulació o corregulació en tots els mitjans de comunicació social, els quals han d'incorporar criteris orientadors amb relació a l'actuació dels programes davant la violència masclista i la representació de les dones.” Aquests acords o convenis d'autoregulació “[...] han de tenir caràcter de codis ètics i actuar com a guies de conducta per als mitjans de comunicació i com a pauta de control a posteriori”.

De fet, ja la **Llei 2/2000, del 4 de maig, del Consell de l'Audiovisual de Catalunya**, establia a la lletra i) de l'article 10, que una de les funcions del CAC és la de “promoure l'adopció de normes d'autoregulació del sector audiovisual”. Les diferents recomanacions que el CAC ha elaborat al llarg de la seva història es contextualitzen, precisament, en aquesta potestat d'impuls de l'autoregulació i es configuren com un conjunt de criteris i directrius consensuats pels diferents agents implicats, d'adopció voluntària per part dels mitjans, que pretenen millorar la qualitat dels continguts emesos en relació amb temes especialment sensibles per a l'opinió pública com ho és la violència contra les dones.

3. Les recomanacions sobre el tractament informatiu de la violència contra les dones

En el marc de les atribucions que la llei atorga al Consell de l'Audiovisual de Catalunya en matèria de promoció de normes d'autoregulació del sector audiovisual, l'any 2004 el CAC va fer públiques les **Recomanacions sobre el tractament de la violència de gènere als programes informatius i d'entreteniment als mitjans de comunicació**, un document que sintetitzava les reflexions i les aportacions col·lectives d'institucions, associacions de professionals del periodisme, mitjans de comunicació i representants dels cossos i forces de seguretat.

Cinc anys més tard, l'any 2009, i a conseqüència de l'aprovació de la Llei 5/2008 del dret de les dones a erradicar la violència masclista, es va fer necessari revisar i actualitzar el document de Recomanacions. El resultat van ser les **Recomanacions sobre el tractament de la violència masclista als mitjans de comunicació**, elaborades també en col·laboració amb altres institucions i associacions de periodistes. Aquest segon document de recomanacions consta d'una quinzena de punts que descriuen de forma concisa quins haurien de ser els principis inspiradors de l'exercici de la professió periodística en

l'abordatge informatiu de la violència contra les dones pel que fa a aspectes com l'atenció informativa, el respecte a la privadesa de les persones afectades, l'ús d'elements d'espectacularització, el discurs emprat en el relat informatiu, les fonts d'informació o la informació contextual.

Tal com preveu la Llei, el CAC supervisa periòdicament fins a quin punt els mitjans fan seves i apliquen aquestes recomanacions. El resultat d'aquesta observació es fa públic a través d'informes específics d'anàlisi del tractament informatiu de la violència contra les dones.

4. Les anàlisis del CAC sobre el tractament informatiu de la violència contra les dones

L'origen de les anàlisis del CAC sobre el tractament informatiu de la violència contra les dones es troba en un informe de l'any 2003 referit a les informacions sobre "violència domèstica" en els teletinformatius d'àmbit català. En aquesta primera anàlisi les dones apareixen com un dels grups de persones sobre els quals podia recaure la violència (al mateix nivell que homes, infants i gent gran). Aquest informe és anterior a l'existència de les *Recomanacions sobre el tractament de la violència de gènere als programes informatius i d'entreteniment als mitjans de comunicació*.

A partir de l'aprovació de les Recomanacions, i amb periodicitat triennial, s'han elaborat informes sobre el seguiment de les mateixes els anys 2005, 2008, 2011, 2014 i 2017, tots disponibles en línia.

D'altra banda, coincidint amb el Dia Internacional per a l'Eliminació de la Violència envers les Dones de 2018, s'han fet públiques dades sobre el tractament informatiu de la violència contra les dones extretes d'un informe transnacional que el CAC coordina en el marc del Grup de Treball de Gènere i Mitjans de la Réseau des Instances de Régulation Méditerranéennes (RIRM), una xarxa de reguladors que també ha elaborat informes sobre **estereotips de gènere i publicitat** i sobre la **representació de la dona en la informació esportiva**.

En els informes del Consell es fa palesa també l'evolució de la conceptualització de la violència contra les dones. Així, els dos primers informes de la sèrie, corresponents als anys 2005 i 2008, tot i que continuen abordant les informacions sobre violència contra les dones com un subgrup del conjunt d'informacions sobre violència domèstica, incorporen l'anàlisi específica del seguiment de les recomanacions del CAC sobre el tractament de la violència de gènere, elaborades el 2004.

En l'informe de 2011 es diferencia per primer cop entre violència dins de l'àmbit familiar i violència masclista, d'acord amb la definició que incorpora l'article 3 de la Llei 5/2008 del dret de les dones a erradicar la violència masclista. També és el primer cop que s'anàliza el seguiment de les noves *Recomanacions sobre el tractament de la violència masclista als mitjans de comunicació* elaborades pel CAC el 2009 que adaptaven les del 2004 al nou marc normatiu.

A l'últim, els informes de 2014 i 2017, així com les dades publicades el 2018, se centren exclusivament en les informacions sobre violència masclista i continuen verificant el seguiment de les recomanacions vigents en aquesta matèria.

Totes aquestes anàlisis estan elaborades basant-se en un plantejament metodològic comú: l'operacionalització dels conceptes establerts en els textos normatius i en els documents de recomanacions, per tal d'estructurar un sistema de variables i d'indicadors mesurables quantitativament, la lectura combinada dels quals aporta una anàlisi qualitativa del tractament que els mitjans han fet de la violència masclista.

5. Mètode d'estudi

El mètode d'estudi emprat en la sèrie històrica d'informes sobre el tractament informatiu de la violència contra les dones es basa en les tècniques de l'anàlisi de continguts i combina una sèrie de variables i ítems d'anàlisi generals, i que formem part del corpus metodològic que de manera habitual s'aplica en les anàlisis de continguts audiovisuals que du a terme el Consell, amb variables i conceptes de caràcter específic, derivades de l'operacionalització dels textos normatius i dels codis que són d'aplicació en cada cas.

5.1 Variables i ítems de caràcter general

El primer nivell d'anàlisi a partir del qual és possible construir un marc general i comú, i per tant comparable, amb altres temàtiques, s'estructura a través de quatre elements bàsics:

1. El temps de notícia correspon a la suma total de la durada de les notícies referides a una informació o temàtica específica, en aquest cas, la violència contra les dones.
2. Els actors es defineixen com els personatges que apareixen en el mitjà audiovisual amb temps de paraula, sigui com a representant d'un grup d'interès, una associació o una organització, un partit polític o una institució, o bé que ho fa a títol individual i no representatiu de cap col·lectiu.
3. El temps de paraula és el temps resultant de la suma total de la durada de les seqüències on un actor intervé, com a subjecte, fent un insert (inserció d'imatges i veu d'un actor polític o no polític, sense que hi intervingui cap mena de locució per part del mitjà).
4. Les agrupacions d'actors són categories que classifiquen els actors en funció del paper que desenvolupen en cada una de les seves intervencions.

5.2 Variables i conceptes de caràcter específic

El segon nivell d'anàlisi, que permet una aproximació singularitzada al tractament de la violència masclista, s'articula al voltant dels conceptes que es desprenen tant de la legislació com de les recomanacions, començant per la definició concreta d'allò que s'entén per violència contra les dones.

A partir de l'informe de 2011 la violència contra les dones es conceptualitza en els termes que ho fa la Llei 5/2008, en l'article

3 (“aquella que s'exerceix contra les dones com a manifestació de la discriminació i de la situació de desigualtat en el marc d'un sistema de relacions de poder dels homes sobre les dones i que, produïda per mitjans físics, econòmics o psicològics, incloses les amenaces, les intimidacions i les coaccions, tingui com a resultat un dany o un patiment físic, sexual o psicològic, tant si es produeix en l'àmbit públic com en el privat”) i en l'article 4, on s'enumeren i defineixen quatre formes de violència masclista: violència física, violència psicològica, violència sexual i abusos sexuals, i violència econòmica.

D'altra banda, es creen una sèrie de categories temàtiques (temes específics), relacionades amb el concepte general de temps de notícia, que han de permetre l'anàlisi del contingut concret i de l'enfocament de la informació sobre la violència contra les dones que s'emeten en un mitjà o període determinat. Com ja s'ha comentat anteriorment, la concreció d'aquestes categories ha evolucionat al llarg del temps per tal de donar cabuda a la concepció de la pluralització de la violència masclista. La relació vigent de categories temàtiques emprades és la que es detalla a continuació:

- **Activitat dels actors polítics:** Informació sobre l'acció dels governs, les administracions i els poders legislatius de Catalunya i de l'Estat, així com la dinàmica dels partits polítics entorn d'aquest tema.
- **Altres concrecions de la discriminació estructural per raó de sexe:** accions o situacions, a part de la violència física, psicològica o sexual, que tenen relació amb la manifestació de la discriminació i de la situació de desigualtat de les dones en els diferents àmbits de la societat.
- **Agressions:** Informació sobre la comissió d'actes de violència masclista.
- **Crònica judicial:** Informació sobre les accions de l'Administració de justícia entorn de la violència masclista.
- **Dades estadístiques:** Informació en forma de xifres sobre la violència masclista.
- **Debat ideològic:** Informació sobre l'expressió de les diferents posicions ideològiques dels actors socials i polítics sobre la violència masclista.
- **Actes del Dia Internacional per a l'Eliminació de la Violència envers les Dones:** Informació sobre els actes de commemoració d'aquesta diada, celebrada el 25 de novembre.
- **Explotació sexual:** Informació sobre el tràfic d'éssers humans amb finalitat sexual i sobre la prostitució forçada.
- **Programes socials i de sensibilització:** Informació sobre els programes de suport a les persones víctimes de la violència masclista o de divulgació d'aquestes problemàtiques.

En paral·lel, s'incorpora una categorització específica dels actors de la informació, relacionada amb la variable temps de paraula, que permet incorporar elements de qualitat en l'anàlisi de la informació emesa. La classificació aplicada és la que es mostra a continuació:

- **Persona afectada:** es limita a la persona agressora i a la víctima directa de la violència.
- **Fonts qualificades:** persones que aporten a la notícia una visió experta o professional, incloses les persones amb responsabilitats polítiques en l'àmbit de la violència masclista.
- **Terceres persones:** persones, altres que víctimes i agressors, que apareixen en el mitjà audiovisual en funció de la notícia de què es tracta, tot aportant-hi la seva vivència estrictament personal. Formen part d'aquesta tipologia les persones del veïnat, la família o els testimonis d'actes de violència masclista.

Complementàriament s'estableix un tercer nivell d'anàlisi encaminat a aportar informació sobre aspectes del discurs verbal i visual que col·laboren a construir el relat informatiu.

En definitiva, la concreció de les *Recomanacions sobre el tractament de la violència masclista als mitjans de comunicació* (2009) en elements quantificables s'articula entorn de sis grans eixos d'actuació.

El primer d'aquests eixos es refereix a l'atenció informativa i l'estructura temàtica de la informació: quant en parlen, de violències masclistes, els informatius diaris i, igualment important, des de quina perspectiva en parlen? La **recomanació 1** diu que convé informar sobre violència masclista però també diu que cal visualitzar el fenomen en tota la seva complexitat. En aquesta mateixa direcció, la **recomanació 3** exhorta a fer visibles les aportacions de les dones en tots els àmbits de la societat i considerar la seva experiència com a font documental, mentre que la **recomanació 7** aconsella fer visibles les “altres violències masclistes” més enllà de la violència física circumscrita a l'àmbit afectiu. En resum, seria desitjable que la informació al voltant de la violència contra les dones transcendís la crònica de successos i aportés elements de reflexió i sensibilització social per tal de combatre la seva naturalesa estructural. L'anàlisi dels valors obtinguts en relació al temps de notícia i temps de paraula, i les seves diferents categoritzacions donen resposta a aquest primer bloc.

Les fonts d'informació constitueixen un altre dels eixos importants en el tractament informatiu de la violència contra les dones. La tria de les veus no és innòcua i col·labora a conformar una determinada visió d'aquesta problemàtica. La **recomanació 2** proposa prioritzar l'ús de fonts qualificades o especialitzades per sobre de les que només es relacionen circumstancialment amb els fets, ja que sovint no aporten cap informació rellevant sobre el cas. La valoració del grau de compliment d'aquesta recomanació es basa en la quantificació del temps de paraula que tenen les fonts qualificades i les terceres persones (és a dir, veïns, familiars i testimonis) sobre el total de veus que hi intervenen.

Les **recomanacions 8 i 9** insten a escapar del sensacionalisme i del dramatisme a l'hora d'informar sobre la violència contra les dones. En conseqüència, es desaconsella l'ús d'elements d'espectacularització. La quantificació i anàlisi de l'ús dels

recursos visuals (primers plans, zooms, alentiment de les imatges, etc.), sonors (música amb finalitat dramàtica, per exemple) o lèxic (descripcions detallades, llenguatge escabros, expressions impactants, etc.) permeten avaluar quin és el seguiment que s'ha fet d'aquestes recomanacions.

L'anàlisi de la presència en el discurs de determinades expressions que puguin banalitzar o justificar la violència contra les dones o establir relacions causa-efecte és el que dona resposta a les **recomanacions 6 i 10** que al·ludeixen explícitament al discurs emprat en el relat informatiu. S'analitza molt especialment l'ús d'adjectivacions que puguin ser enteses com a justificadores de l'agressió (per exemple, *crim passional*) i la presència en el discurs d'elements que afavoreixin l'establiment de relacions causa-efecte entre els fets i aspectes com puguin ser l'origen de les persones afectades, la seva situació socioeconòmica o qualsevol altra circumstància personal.

Les **recomanacions 4 i 5** guarden relació amb el respecte a la privadesa de les persones afectades, emparat tant en el dret a la intimitat de les persones agredides com en la presumpció d'innocència dels agressors. En aquest sentit s'analitza la difusió de dades personals o d'altres elements que puguin conduir a la seva identificació.

A l'últim, les **recomanacions 11, 12, 13 i 14** guarden relació amb la necessitat que els mitjans aportin informació contextual, aquella que va més enllà de la mera comissió de l'acte de

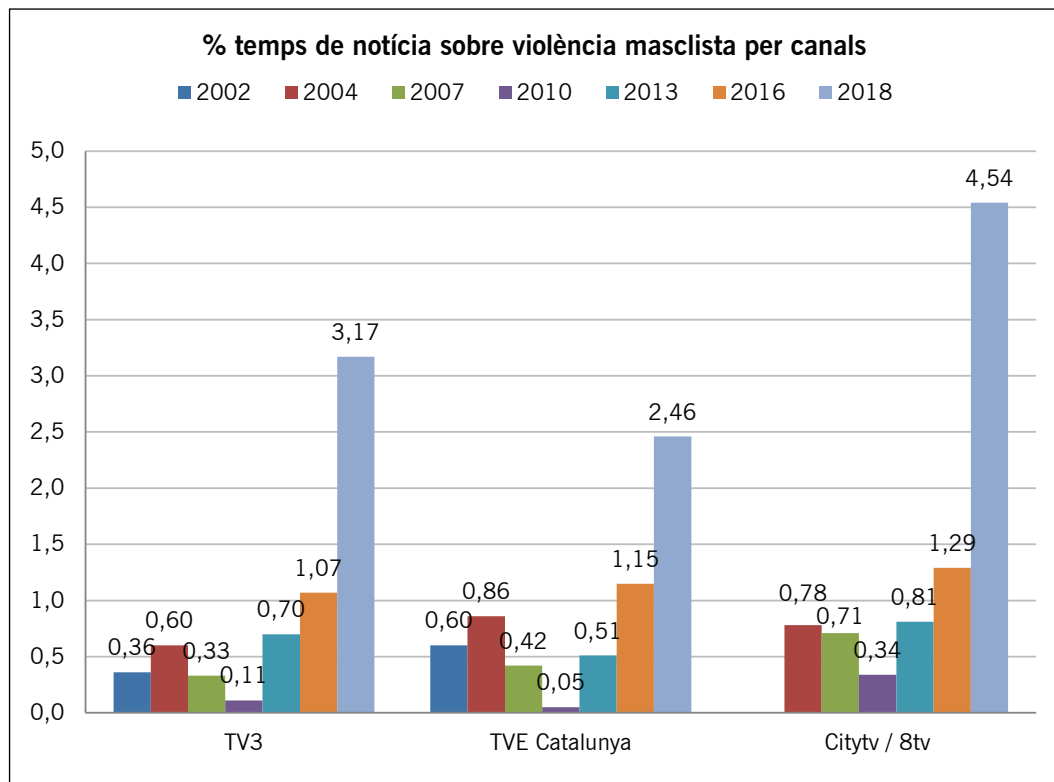
violència i s'interessa per tot allò que l'envolta com a instrument per combatre-la. El tractament de la informació extreta de la categorització del temps de notícia aporta resposta a la pregunta sobre l'observança d'aquestes recomanacions.

6. Resultats de les anàlisis sobre tractament informatiu de les violències masclistes

La sèrie d'informes que recullen les diferents anàlisis efectuades pel CAC sobre el tractament informatiu de la violència contra les dones mostren com, paral·lelament al concepte i al marc legal, el tractament de tot el que envolta aquestes violències ha evolucionat, també, en els continguts emesos pels mitjans de comunicació.

L'anàlisi d'aquesta evolució es fa a partir de les dades de TV3, TVE Catalunya i 8tv corresponents al trimestre octubre-desembre dels anys 2010, 2013 i 2016 (que corresponen als informes publicats el 2011, 2014 i 2017 respectivament). Complementàriament s'incorpora el resultat de l'explotació de dades d'aquests mateixos canals que s'ha realitzat en el marc de l'informe internacional del Grup de Treball de Gènere i Mitjans de la Réseau des Instances de Régulation Méditerranéennes (RIRM) (període març-maig de 2018). D'altra banda, i pel que fa a l'atenció informativa, la comparativa ofereix dades homologades dels tres primers informes (2003, 2005 i 2008).

Gràfic 1. Evolució de l'atenció informativa sobre les violències masclistes per canals

Font: Elaboració pròpia.

6.1. Atenció informativa i estructura temàtica de la informació

En les anàlisis dutes a terme pel CAC, s'observa una clara tendència a augmentar l'atenció informativa en relació amb la violència masclista en el conjunt de les televisions analitzades, que passa del 0,41% en l'informe del 2003, a l'1,13% en el del 2017, i supera el 3% en les dades referides al període març-maig del 2018, resultat que suposa un creixement exponencial de l'atenció informativa sobre aquesta problemàtica.

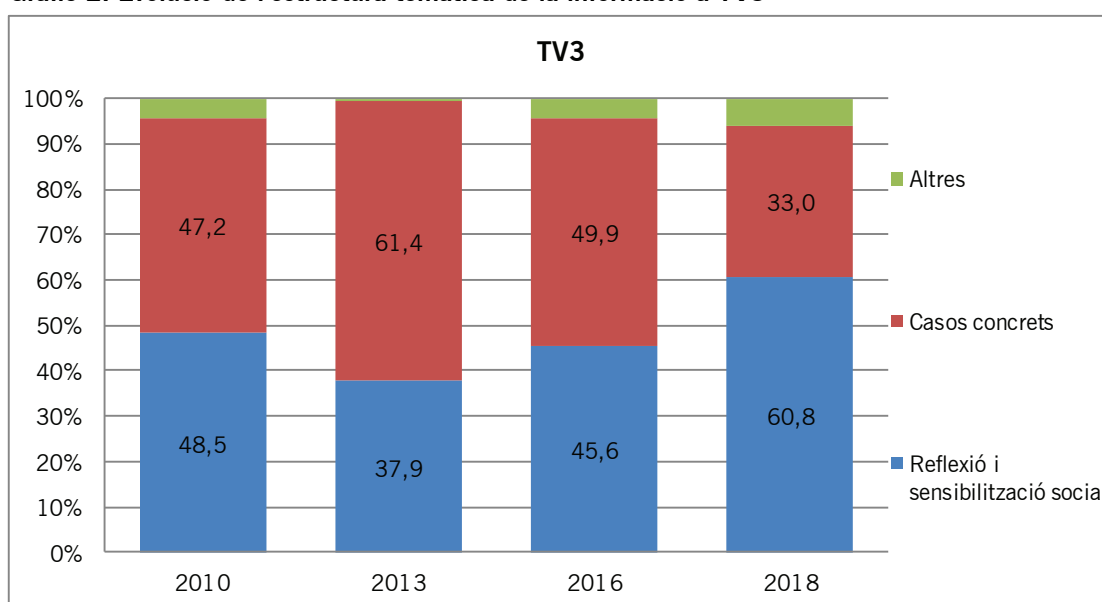
Per canals, entre el 2011 i el 2017 –quan el període analitzat abastava el trimestre octubre-desembre– el percentatge de notícies sobre violències masclistes creix de forma gradual a TV3, TVE Catalunya i 8tv. Aquest increment es dispara el 2018,

en què canvia el període d'anàlisi (trimestre març-maig), per les reivindicacions socials i accions de sensibilització coincidint amb el Dia Internacional de les Dones i pel rebuig social a la sentència de l'Audiència de Navarra en relació amb l'agressió en grup a una jove de 18 anys durant els Sanfermines del 2016.

Quant a l'estructura temàtica de la informació (des de quina perspectiva aborden les televisions la informació sobre violència masclista?) es detecta una tendència a la prevalença de la sensibilització i la reflexió per sobre dels casos concrets i la crònica judicial.

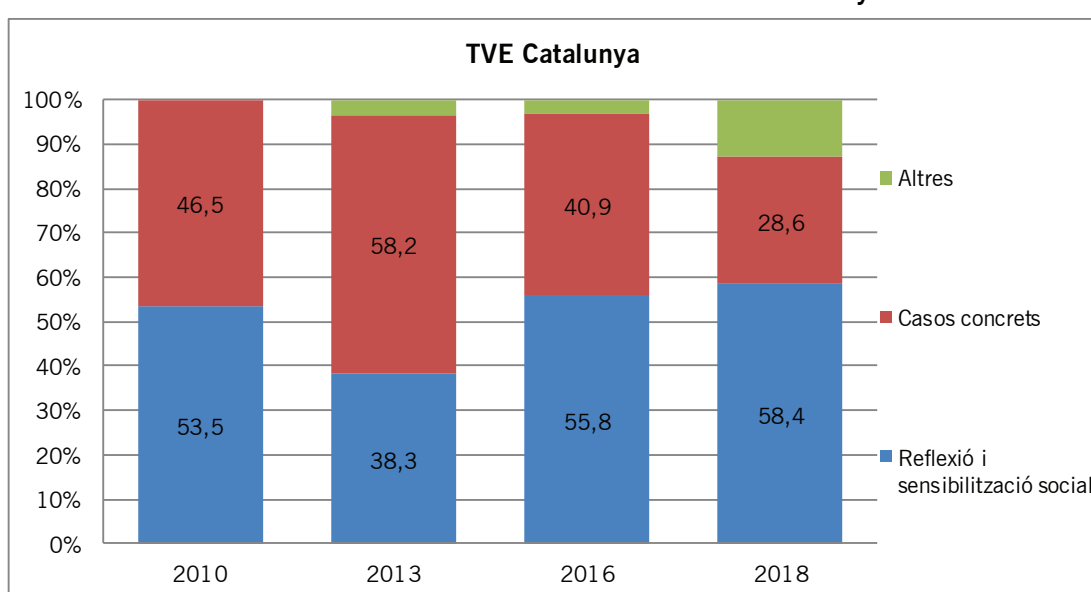
En els primers informes del CAC, l'atenció mediàtica de les televisions públiques sobre la violència masclista es focalitzava, sobretot, en la crònica de successos (corresponent als "temes

Gràfic 2. Evolució de l'estructura temàtica de la informació a TV3

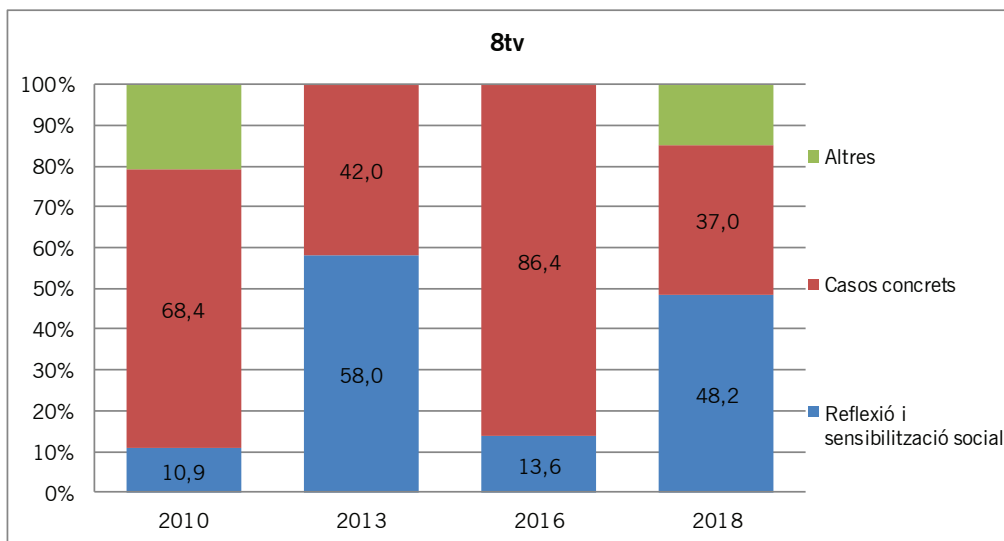
Font: Elaboració pròpia.

Gràfic 3. Evolució de l'estructura temàtica de la informació a TVE Catalunya

Font: Elaboració pròpia.

Gràfic 4. Evolució de l'estructura temàtica de la informació a 8tv

Font: Elaboració pròpia.

específics” *agressions, crònica judicial i casos d'explotació sexual*). Aquesta tipologia de continguts, que en termes relatius assoleix les proporcions més elevades a tots els canals l'any 2007, ha anat minvant progressivament des de 2013 tant a TV3 com a TVE Catalunya.

De forma inversa, la informació amb elements de **reflexió i sensibilització social** (corresponent als "temes específics" *accions socials i de sensibilització, dades estadístiques, Dia Internacional per a l'Eliminació de la Violència envers les Dones i altres concrecions de la discriminació estructural*) ha anat eixamplant cada cop més el seu espai a TV3 i TVE Catalunya.

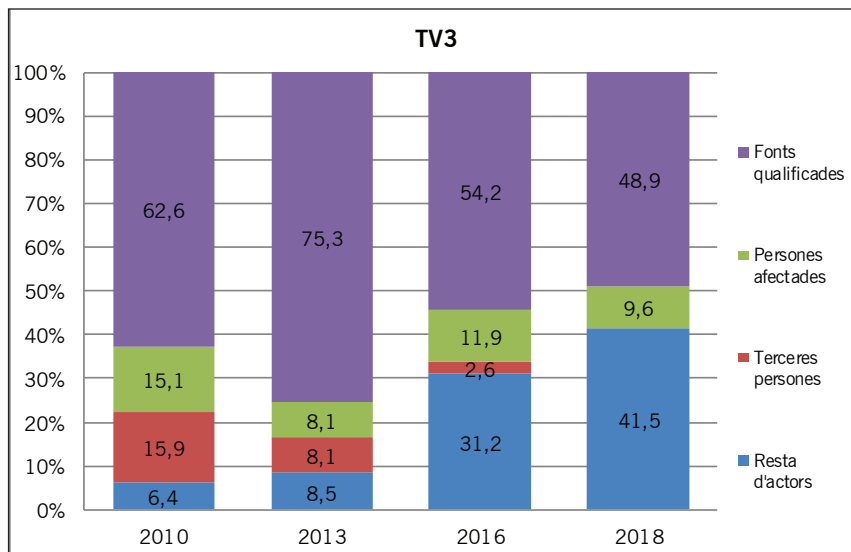
A 8tv, en canvi, el pes d'aquests dos grans grups d'informació (casos concrets versus reflexió i sensibilització) ha fluctuat notablement al llarg del temps.

6.2 Fonts d'informació

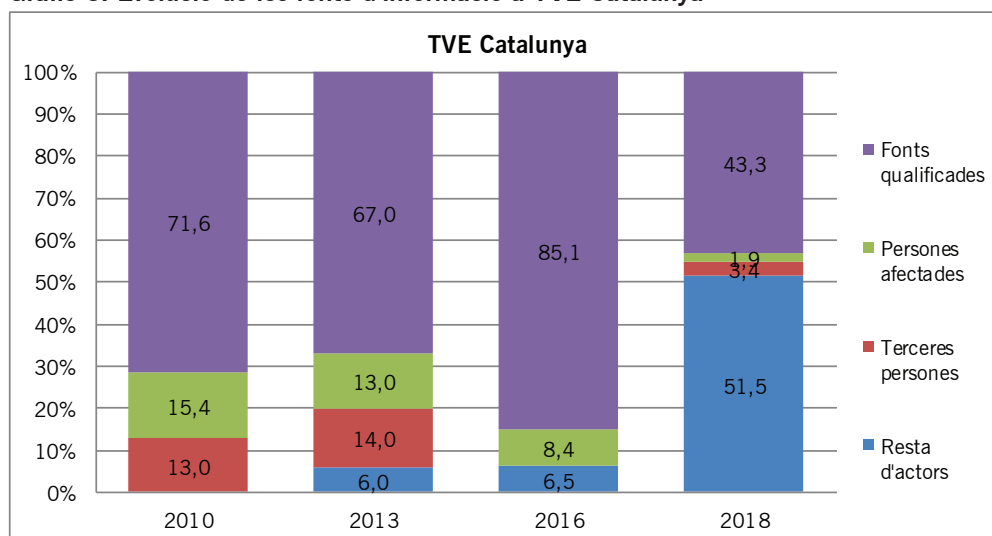
També es constata que la intervenció de **veus qualificades** és àmpliament majoritària a les televisions públiques, que únicament donen veu a terceres persones de forma molt limitada. Tot i que amb proporcions diferents que han anat fluctuant amb els anys, les dues televisions públiques han dedicat la majoria del temps de paraula a fonts qualificades en els períodes analitzats de 2010, 2013 i 2016, mentre que a 8tv se n'observa un descens gradual.

Pel que fa al darrer període analitzat (trimestre març-maig de 2018), l'elevada presència d'informacions sobre accions reivindicatives determina que es registri un alt percentatge d'intervencions de persones que es manifesten i, en conseqüència, baixa la proporció de persones que aporten una

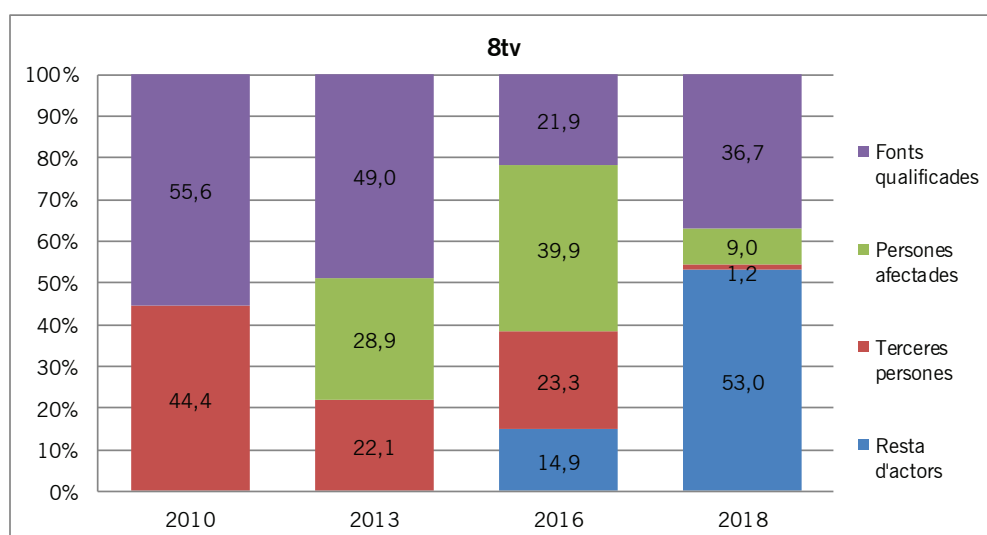
Gràfic 5. Evolució de les fonts d'informació a TV3

Font: Elaboració pròpia.

Gràfic 6. Evolució de les fonts d'informació a TVE Catalunya

Font: Elaboració pròpia.

Gràfic 7. Evolució de les fonts d'informació a 8tv

Font: Elaboració pròpia.

visió professional o experta sobre la violència masclista. Tot i aquest element que incideix en els valors relatius de les dades, les veus expertes continuen suposant gairebé la meitat a TV3, més del 40% a TVE Catalunya i més d'una tercera part a 8tv.

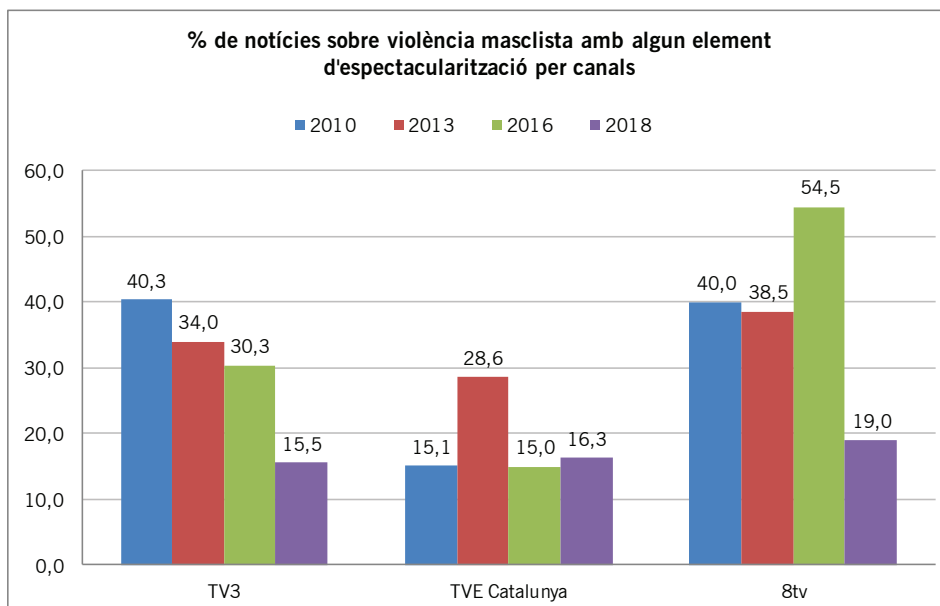
6.3 Elements d'espectacularització

En termes generals, l'evolució d'aquest paràmetre en les sèries històriques de dades del CAC mostra que les televisions han rebaixat notablement el **to espectacularitzador** de les informacions sobre violència masclista, tot i que encara persisteix en alguns casos.

TV3 és la televisió que més ha millorat en els darrers quatre períodes sotmesos a anàlisi: ha rebaixat de forma gradual però constant la presència d'elements espectacularitzadors en les informacions sobre violència contra les dones que

passen d'estar presents en el 40% de les notícies el 2010 a fer-ho en un 15% dels casos el 2018. L'altra televisió pública analitzada, TVE Catalunya, fa ús moderat i majoritàriament estable d'aquest tipus de recurs audiovisual en tota la sèrie. I 8tv, de titularitat privada, és el mitjà que acostuma a incorporar en major proporció elements visuals i/o lèxics encaminats a emfatitzar el dramatisme dels continguts emesos, tot i que en el darrer període s'aprecia un descens notable.

Aquesta minva en el sensacionalisme, sobretot pel que fa al darrer període analitzat, guarda relació directa amb l'evolució de la tipologia de les informacions: com que els mitjans dediquen més temps a sensibilitzar en detriment de la crònica de successos i l'ús de recursos espectacularitzadors acostuma a produir-se en la cobertura informativa de casos concrets, la seva presència també minora.

Gràfic 8. Evolució de l'ús d'elements d'espectacularització a TV3, TVE Catalunya i 8tv

Font: Elaboració pròpia.

6.4 Discurs emprat en el relat informatiu

Al llarg dels successius períodes sotmesos a anàlisi, cap televisió ha fet ús d'elements que puguin ser interpretats com a **banalitzadors** de la violència masclista. En la mateixa línia, tampoc s'ha constatat la utilització d'adjectivacions que suposin una **justificació** implícita de l'agressió.

Per contra, els informes del CAC corresponents al trimestre octubre-desembre de 2010, 2013 i 2016 sí que constaten, tot i que amb una clara tendència a la baixa, l'establiment tàcit de **relacions causa-efecte**, sovint fruit de les inèrcies del relat periodístic, entre l'acte violent o agressió i elements com ara l'origen de les persones afectades, la seva situació socioeconòmica o d'altres circumstàncies personals.

6.5 Respecte a la privadesa de les persones afectades

En els estudis posteriors a l'aprovació de la Llei 5/2008, que defineix el concepte de **victimització secundària**, no s'ha detectat cap cas en què la identificació de dones en situació actual de violència masclista s'hagi realitzat de manera que es pugui entendre que contribueix a la seva revictimització.

Així mateix, s'ha constatat que cada cop es fa un ús més restringit d'elements que poden contribuir a la identificació de les persones afectades. En aquest context, la restricció en la difusió d'**imatges del lloc de l'agressió** és la pràctica periodística que ha evolucionat en un sentit més positiu.

La **presència de persones afectades** amb nom i cognom i/o imatges, siguin víctimes o agressors, així com la inclusió de dades personals d'aquestes (edat, nacionalitat, característiques físiques, situació laboral, etc.) constitueix, probablement, l'element que més fluctua en funció de la casuística de casos concrets de cada període.

Els resultats de la darrera anàlisi del CAC, corresponent al trimestre març-abril de 2018, posen de manifest que, pel que fa estrictament a les víctimes, l'aparició en imatges és gairebé inexistent i la difusió de dades personals es produeix en menys del 10% de les notícies analitzades a cada mitjà.

6.6 Informació contextual

En relació amb la informació contextual sobre les agressions masclistes que aporten les televisions, la sèrie d'informes de CAC posa de manifest que les dades referides al **seguiment dels casos** i a l'exposició de les **conseqüències negatives** que els actes de violència tenen pels agressors són directament proporcionals a la magnitud de notícies sobre casos concrets que emet cada televisió.

D'altra banda, la presència d'elements concrets que contribueixen a una visió integral de la violència masclista, com ara la divulgació de dades estadístiques i la difusió de recursos adreçats a les víctimes, ha anat minvat progressivament.

En relació amb les **dades estadístiques**, la proporció de notícies que n'inclouen experimenta una davallada molt significativa entre 2010 i 2016 a les tres televisions analitzades. Aquest descens continuat es compensa el 2018 en termes de sensibilització amb l'atenció informativa dispensada als actes reivindicatius en el marc del 8 de març.

Quant a la informació sobre **recursos i serveis** (telèfons i adreces electròniques d'atenció a les dones en situació de violència masclista, dades d'associacions que treballen en aquest àmbit, etc.) també es detecta un **descens generalitzat** a les televisions públiques, mentre que a 8tv únicament es recull l'any 2016.

7. Balanç del resultat de les anàlisis sobre el tractament informatiu de la violència masclista

Tot i que la conjuntura dels casos concrets de ben segur ha incidit en els resultats dels diferents períodes analitzats, les dades permeten afirmar amb rotunditat que, en termes generals, la qualitat de la informació que les televisions transmeten en relació amb les violències masclistes ha millorat notablement:

- Hi ha un volum informatiu més elevat que es tradueix, sobretot, en més informació encaminada a conscienciar sobre el problema.
- Es detecta una sensibilitat creixent vers totes les formes de violència contra les dones atès que s'incrementa la informació sobre les desigualtats entre dones i homes, i també sobre els actes de denúncia, reivindicació i sensibilització.
- Es minora la presència d'elements que poden contribuir a la identificació de les persones afectades, sobretot quant a l'emissió d'imatges del lloc dels fets.
- Les televisions redueixen, tot i que no eliminen, l'ús de recursos espectacularitzadors.
- En les televisions analitzades, el relat informatiu no banalitzava ni justificava les violències masclistes, ans al contrari, cada cop hi ha més elements de reflexió.
- Les fonts d'informació són majoritàriament qualificades i aporten una visió experta. Cada cop es recorre amb menys freqüència al testimoni de terceres persones que no aporten valor informatiu.

En resum, se n'informa més i se n'informa millor, tot i que encara hi ha aspectes a corregir i d'altres en els quals cal seguir insistint. Des d'un punt de vista empíric, la violència contra les dones continua essent un problema social de primeríssim ordre. Les televisions han situat aquesta problemàtica en l'agenda informativa i aprofundeixin en les seves causes a partir de la incorporació d'elements de reflexió i anàlisi, tot i que es mantenen encara inèrcies que afavoreixen l'espectacularització del relat informatiu.

8. Els altres relats

Si bé és cert que els mitjans de comunicació audiovisual tradicionals han modificat positivament la manera com informen de la violència masclista, també ho és que no són els únics mitjans de difusió de continguts, i per a les franges d'edat més joves no són ni tan sols els majoritaris.

Més del 90% de la població d'entre 16 i 24 anys de Catalunya es connecta a internet diverses vegades al dia. Aquest fet denota, ja per si sol, un canvi en els hàbits de consum de continguts audiovisuals. Uns continguts als quals s'accedeix en un marc complex, tant pel que fa a la quantitat de material com a la pluralitat d'actors que intervenen en la seva elaboració i en la difusió.

Davant d'aquesta realitat, el Consell de l'Audiovisual de Catalunya ha dut a terme, entre altres, diverses anàlisis sobre el tractament de la violència masclista en els continguts audiovisuals difosos per internet.

S'han realitzat tres anàlisis en tres períodes temporals diferents (juny de 2016, febrer de 2018 i juny de 2018) amb un sistema de treball que adopta la perspectiva de la persona usuària i amb plena consciència que internet és un camp inabastable.

Amb tot, els resultats de les tres anàlisis mostren un panorama preocupant. S'ha detectat l'existència de continguts audiovisuals en els quals s'incita, es justifica o es banalitzava la violència masclista; discursos en què es desautoritza les dones i a través dels quals es vehiculen missatges misògins. Relats vexatoris i en els quals es tracta objectualment les dones; defenses de la inferioritat de les dones i manifestacions favorables a la restricció dels seus drets, com ara el dret a la llibertat, a l'educació, al vot, a la llibertat sexual, a la compra de propietats, etc.; culpabilització de les víctimes i banalització de la submissió química en casos de violacions, i fins i tot vídeos en els quals es mostraven nens simulant escenes de violència masclista com si fos un joc.

Després que el Consell denunciés aquests continguts, prop del 50% han estat retirats i més d'un altre 30% ha estat objecte de limitacions d'accés.

Amb tot, la qüestió de fons es manté. Mentre el discurs informatiu sobre la violència masclista que elaboren els mitjans de comunicació audiovisual tradicionals afavoreix la presa de consciència vers aquesta problemàtica, a través d'altres mitjans de difusió de continguts audiovisuals s'elaboren altres relats afavoridors de la discriminació de les dones i justificadors dels comportaments masclistes. Altres relats que són de molt fàcil accés per a la població més jove.

Referències

CONSELL D'EUROPA. *Convenio del Consejo de Europa sobre prevención y lucha contra la violencia contra la mujer y la violencia doméstica* [En línia]. 2011.

<<https://rm.coe.int/1680464e73>> [Consulta: abril 2019].

CONSELL DE L'AUDIOVISUAL DE CATALUNYA. *Anàlisi de la presència a internet de continguts en relació amb la violència masclista* [En línia]. Juny de 2016 <https://www.cac.cat/sites/default/files/Presencia_continguts_viol_ncia_internet.pdf>

CONSELL DE L'AUDIOVISUAL DE CATALUNYA. *Anàlisi de la presència a internet de continguts en relació amb la violència masclista* [En línia]. Febrer de 2018 <https://www.cac.cat/sites/default/files/Violencia_Masclista_2.pdf>

CONSELL DE L'AUDIOVISUAL DE CATALUNYA. *Anàlisi de la presència a internet de continguts en relació amb la violència masclista* [En línia]. Juny de 2018. <https://www.cac.cat/sites/default/files/internet_informe.pdf>

CONSELL DE L'AUDIOVISUAL DE CATALUNYA. *Butlletí d'Informació sobre l'Audiovisual a Catalunya. Tercer quadrimestre de 2018* [En línia]. 2018. <<https://www.cac.cat/sites/default/files/2019-01/BIAC12bis.pdf>> [Consulta: abril 2019]

CONSELL DE L'AUDIOVISUAL DE CATALUNYA. *El tractament de les informacions sobre violència masclista en els teletinformatius. Anàlisi del seguiment de les Recomanacions sobre el tractament de la violència masclista als mitjans de comunicació. Octubre-desembre de 2016* [En línia]. 2016. <<https://www.cac.cat/documentacio/acord-262017-daprovacio-linforme-tractament-les-informacions-violencia-masclista-els>>

CONSELL DE L'AUDIOVISUAL DE CATALUNYA. *Recomanacions del Consell de l'Audiovisual de Catalunya sobre el tractament de la violència de gènere als programes informatius i d'entreteniment als mitjans de comunicació* [En línia]. 2004. <https://www.cac.cat/sites/default/files/migrate/actuacions/Autorregulacio/Recomanaci__viol_ncia_de_g_nere.doc> [Consulta: abril 2019].

CONSELL DE L'AUDIOVISUAL DE CATALUNYA. *Recomanacions sobre el tractament de la violència masclista als mitjans de comunicació* [En línia]. 2009 <https://www.cac.cat/sites/default/files/migrate/actuacions/Autorregulacio/Recomanacions_viol_ncia_masclista_CA.pdf> [Consulta: abril 2019].

Ley Orgánica 1/2004, de 28 de diciembre, de Medidas de Protección Integral contra la Violencia de Género <<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2004-21760>>

Llei 2/2000, de 4 de maig, del Consell de l'Audiovisual de Catalunya <https://portaljuridic.gencat.cat/ca/pjur_ocults/pjur_resultats_fitxa/?documentId=229914&action=fitxa> [Consulta: abril 2019].

Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret a les dones a eradicar la violència masclista <https://portaljuridic.gencat.cat/ca/pjur_ocults/pjur_resultats_fitxa?action=fitxa&documentId=491383> [Consulta: abril 2019].

NACIONS UNIDES. *Convenció sobre la eliminació de totes les formes de discriminació contra la mujer* [En línia]. 1979. <<https://www.ohchr.org/SP/ProfessionalInterest/Pages/CEDAW.aspx>> [Consulta: abril 2019].

NACIONS UNIDES. *Declaración sobre la eliminación de la violencia contra la mujer* [En línia]. 1993.

<<https://www.ohchr.org/sp/professionalinterest/pages/violenceagainstwomen.aspx>> [Consulta: abril 2019].

NACIONS UNIDES (1995). *Informe de la Cuarta Conferencia Mundial sobre la Mujer* [En línia]. 1995. <<https://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/pdf/Beijing%20full%20report%20S.pdf>> [Consulta: abril 2019].

RÉSEAU DES INSTANCES DE RÉGULATION MÉDITERRANÉENNES (RIRM). *Les stéréotypes sexistes à travers les annonces publicitaires dans l'espace méditerranéen* [En línia]. 2016. <http://www.rirm.org/wp-content/uploads/2018/02/Etude-stereotypes-de-genre-PUBLICITE-2016_FRANCAIS_FRENCH-1.pdf> [Consulta: abril 2019].

RÉSEAU DES INSTANCES DE RÉGULATION MÉDITERRANÉENNES (RIRM). *Equality between men and women in the sport programmes through audiovisual media services* [En línia]. 2018. <http://www.rirm.org/wp-content/uploads/2018/02/Study-Gender-Equallity-in-SPORTS-PROGRAMMES_2017_ENGLISH_ANGLAIS.pdf> [Consulta: abril 2019].